

Pradžia>Jūsų teisės>Nepilnamečių teisės teismo procesuose

Nepilnamečių teisės teismo procesuose

Rumunija

1. Vaiko teisnumas

Teisnumas (rum. *capacitatea de folosință*) yra asmens galėjimas turėti teises ir pareigas. Teisnumas atsiranda asmeniui gimus ir baigiasi jam mirus.

Veiksnumas (rum. *capacitatea de exercițiu*) yra asmens galėjimas nepriklausomai atlikti civilinius teisinius veiksmus. Visiškas veiksnumas atsiranda, kai asmeniui sueina 18 metų.

Nepilnamečiai visišką veiksnumą taip pat įgyja susituokdami.

Remdamasis pagrįstomis priežastimis, globos bylų teismas (rum. *instanța de tutelă*) gali pripažinti 16 metų sulaukusius nepilnamečius visiškai veiksniais. Šiuo tikslu taip pat išklausomi nepilnamečio tėvai arba globėjai, prireikus atsižvelgiant ir į šeimų tarybos nuomonę.

14 metų sulaukę nepilnamečiai turi ribotą veiksnumą.

Ribotai veiksnaus asmens teisinius veiksmus tas asmuo atlieka gavęs savo tėvų arba, kai taikytina, globėjo sutikimą, o teisės aktuose numatytais atvejais – taip pat gavęs šeimų tarybos, jeigu tokia yra, sutikimą ir globos bylų teismo leidimą.

Neveiksniems fiziniams asmenims (jaunesniems negu 14 metų nepilnamečiams, taip pat asmenims, kuriems taikomos specialiosios globos priemonės) atstovauja teisinis atstovas.

Baudžiamosiose bylose jaunesniems negu 14 metų nepilnamečiams baudžiamoji atsakomybė netaikoma. Nepilnamečiams nuo 14 iki 16 metų baudžiamoji atsakomybė taikoma tik tuo atveju, jeigu įrodoma, kad jie nusikalstamą veiką padarė suvokdami savo veiksmus, o 16 metų sulaukę nepilnamečiai baudžiamąją tvarką atsako pagal įstatymą.

Su laisvės atėmimu nesusijusi auklėjamoji priemonė taikoma nepilnamečiui, kuriam nusikalstamos veikos padarymo metu buvo 14–18 metų. Su laisvės atėmimu susijusi auklėjamoji priemonė nepilnamečiui, kuriam nusikalstamos veikos padarymo metu buvo 14–18 metų, gali būti taikoma šiais atvejais: jeigu jis padarė kitą nusikalstamą veiką, dėl kurios buvo taikoma auklėjamoji priemonė, ir ši auklėjamoji priemonė buvo įvykdyta arba jos vykdymas buvo pradėtas iki nusikalstamos veikos, už kurią jis teisiamas, padarymo;

kai įstatymu nustatyta bausmė už padarytą nusikalstamą veiką yra 7 metų ar ilgesnis laisvės atėmimas arba laisvės atėmimas iki gyvos galvos.

2. Galimybė naudotis atitinkamomis procedūromis. Specialiai vaikams skirti paramos mechanizmai bei procedūros

Brašovo nepilnamečių ir šeimos bylų teismas (rum. *Tribunalul pentru Minori și Familie Brașov*) yra vienintelis toks specializuotas teismas Rumunijoje. Specializuotas teismas turi jurisdikciją nagrinėti tiek baudžiamąsias bylas (kuriose bent vienas iš kaltinamųjų arba bent vienas iš nukentėjusiųjų ir (arba) civilinių ieškovų yra nepilnamečiai), tiek civilines bylas (vaiko perkėlimo į šeimą ir įvaikinimo ginčai).

Kalbant apie teritorinę jurisdikciją, Brašovo nepilnamečių ir šeimos bylų teismas turi jurisdikciją Brašovo apskrityje, o kitas su nepilnamečiais susijusias bylas nagrinėja bendrosios kompetencijos teismai.

Kai vaikai yra nukentėjusieji, įvertinimą atlieka ir paramos ir apsaugos paslaugas teikia Socialinės paramos ir vaiko apsaugos generalinio direktorato (rum. *Direcțiile Generale de Asistență Socială și Protecție a Copilului*) specializuoti padaliniai, atsakingi už įsikišimą prievartos, nepriežiūros, prekybos žmonėmis, migracijos ir repatriacijos atvejais pagal įstatymą Nr. 272/2004 dėl vaiko teisių apsaugos ir gynimo ir Vyriausybės nutarimą Nr. 49/2011, kuriuo patvirtinama Paminėta prevencijos ir intervencinių veiksmų tarpdisciplininėse grupėse ir tinkluose smurto prieš vaikus ir smurto namuose atvejais metodika ir Tarpdisciplininių ir tarpinstitucinių intervencinių veiksmų tais atvejais, kurie yra susiję su išnaudojamais vaikais ir vaikais, kuriems gresia išnaudojimas, nuo prekybos žmonėmis nukentėjusiais vaikais ir Rumunijos pilietybę turinčiais vaikais migrantais, nukentėjusiais nuo kitų formų smurto kitose valstybėse, metodika.

2020 m. Teisingumo ministerijoje (rum. *Ministerul Justiției*) buvo sudaryta darbo grupė su nukentėjusiais susijusiems klausimams. Tarp svarbiausių darbo grupės siekiamų tikslų yra šie: įrengti specialias apklausos patalpas nepilnamečiams, vykdyti specializuotą specialistų mokymą, kaip elgtis esant įvairių rūšių nusikaltimams ir nukentėjusiesiems, sukurti neoficialų specialistų, atsakingų už darbą su seksualinių nusikaltimų aukomis, tinklą ir tobulinti nusikaltimų aukoms teikiamas teismo ekspertizės paslaugas.

Organizacija *Save the Children Romania* (rum. *Salvați Copiii România*), palaikydama partnerystę su Socialinės paramos ir vaiko apsaugos generalinio direktorato 6 skyriumi (*Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului Sector 6*) Bukarešte, atidarė pirmąjį *Barnahus* modelio bandomąjį centrą nuo seksualinės prievartos ir itin žiauraus smurto namuose nukentėjusiesiems vaikams. Centro veikia grindžiama *Barnahus* integruotu kompleksinių paslaugų, psichologinio ir medicininio vertinimo, apklausos ir apsaugos modeliu, skirtu nuo seksualinės prievartos ir itin žiauraus smurto namuose nukentėjusiesiems vaikams.

Prokuratūra prie Aukštojo Kasacinio ir Teisingumo Teismo (rum. *Înalta Curte de Casație și Justiție*), palaikydama partnerystę su Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūra, Teisingumo ministerija ir Socialinės paramos ir vaiko apsaugos generaliniu direktoratu, 2022 m. pradžioje pradėjo įgyvendinti projektą, kurio bendras tikslas – užtikrinti efektyvią, prieinamą ir kokybišką baudžiamosios teisenos sistemą vaikams, kurie yra nusikaltimų aukos ir yra nukentėję nuo neapykantos nusikaltimų. Projekto darbas – atnaujinti, sutvarkyti ir įrengti 35 apklausų patalpas nepilnamečiams, parengti dvi temines analizes apie neapykantos nusikaltimų padėtį ir padėtį, susijusią su nuo nusikaltimų nukentėjusiais vaikais, taip pat parengti vadovus (kaip nustatyti neapykantos nusikaltimus ir vykdyti baudžiamąjį persekiojimą už juos, kaip apklausti nepilnamečius nukentėjusiuosius ir vykdyti baudžiamąjį persekiojimą už nusikaltimus prieš nepilnamečius), surengti specializuotą mokymą prokurorams ir kitų kategorijų specialistams siekiant pagerinti žinias ir informuotumą apie neapykantos nusikaltimų aukų ir nuo nusikaltimų nukentėjusių vaikų, įskaitant priklausančius romų mažumai, poreikius.

Įgyvendindama iš anksto apibrėžtos struktūros profesinio teisėjų mokymo ir gebėjimų stiprinimo projektą, Aukščiausioji magistratų taryba (rum. *Consiliul Superior al Magistraturii*) šiuo metu suteikia 47 apklausų patalpas nepilnamečiams visos šalies teismuose, kaip numatyta pagal tarptautinius nepilnamečių apklausos standartus.

Kartu Baudžiamąjo proceso kodekse (rum. *Codul de procedură penală*) numatyta, kad, siekiant apsaugoti nukentėjusiojo privatumą arba orumą, arba kai nusikalstamos veikos vykdytojo paleidimas arba pabėgimas gali kelti pavojų nukentėjusiojo privatumui arba orumui arba padaryti jam žalą, neatsižvelgiant į jos pobūdį ir mastą, baudžiamąjo persekiojimo organas gali skirti įstatyme numatytas nukentėjusiojo apsaugos priemones. Pažeidžiamais laikomi vaikai, nuo

nusikalstamos veikos vykdytojo priklausomi nukentėjusieji, terorizmo, organizuoto nusikalstamumo, prekybos žmonėmis, smurto artimoje aplinkoje, seksualinio smurto ir išnaudojimo, neapykantos nusikaltimų, diskriminacijos ir išankstinių nuostatų, kurios visų pirma gali būti susijusios su asmens bruožais, aukos, asmenys su negalia ir nukentėjusieji, dėl nusikalstamos veikos sunkumo patyrę didelę žalą.

Baudžiamojo proceso kodekse taip pat išdėstytos nuostatos dėl nepilnamečių apklausos.

Taigi, Baudžiamojo proceso kodekse numatyta, kad jaunesnių negu 14 metų nepilnamečių nukentėjusiųjų ir liudytojų apklausa vykdoma dalyvaujant vienam iš jų tėvų, globėjui ar asmeniui arba institucijai, kuriai buvo patikėta vaiką auginti ir lavinti, atstovui ir dalyvaujant teisminės institucijos parinktam psichologui. Psichologas per visą teismo procesą teikia nepilnamečiui ekspertinių patarimų.

Jeigu nukentėjusiesiems pagal įstatymą yra nustatyti specialieji apsaugos poreikiai, teisminė institucija skiria vieną arba kelias iš toliau nurodytų priemonių, nedarantių poveikio tinkamam proceso vykdymui arba bylos šalių teisėms ir interesams:

jie apklausiami tam skirtose arba pritaikytose patalpose;

jie apklausiami per psichologą arba kitą nukentėjusiųjų konsultavimo specialistą arba jam dalyvaujant;

jų apklausą ir galimą pakartotinę apklausą atlieka tas pats asmuo, jeigu įmanoma ir jeigu teisminė institucija mano, kad tai nedaro poveikio tinkamam proceso vykdymui arba bylos šalių teisėms ir interesams;

jie apklausiami vaizdo konferencijos būdu arba kitomis techninėmis ryšio priemonėmis toje vietoje, kurioje jiems taikoma laikinoji būsto apsaugos priemonė. Nuo netinkamo elgesio su nepilnamečiais, smurto namuose, prekybos žmonėmis ir pažeidžiamų asmenų išnaudojimo nusikaltimų, nusikaltimų seksualinei laisvei ir neliečiamybei ir kt. nusikaltimų nukentėjusių asmenų apklausą ir prireikus pakartotinę apklausą, taip pat tokią apklausą visais kitais atvejais, kai dėl nusikalstamos veikos aplinkybių tai laikoma reikalinga, nusikaltimų tyrimo institucijose atlieka tos pačios lyties asmuo kaip ir nukentėjusysis. Jeigu tai neįmanoma, nedarant poveikio tinkamam proceso vykdymui arba bylos šalių teisėms ir interesams, tokių nukentėjusiųjų apklausą ir prireikus jų pakartotinę apklausą gali atlikti asmuo, kuris nėra tos pačios lyties kaip ir nukentėjusysis, gavus advokato ir psichologo ar kito nukentėjusiuosius konsultuojančio specialisto sutikimą.

Pagal Baudžiamojo proceso kodeksą bylos, kuriose nukentėjusieji yra nepilnamečiai, netinkamo elgesio su nepilnamečiais nusikaltimų, smurto namuose, prekybos žmonėmis ir pažeidžiamų asmenų išnaudojimo nusikaltimų, nusikaltimų seksualinei laisvei ir neliečiamybei ir kt. nusikaltimų aukos, nagrinėjamos skubiai ir prioriteto tvarka. Kai nukentėjusysis yra jaunesnis negu 16 metų nepilnamečis, nukentėjęs nuo netinkamo elgesio su nepilnamečiais nusikaltimų, smurto namuose, prekybos žmonėmis ir pažeidžiamų asmenų išnaudojimo nusikaltimų, nusikaltimų seksualinei laisvei ir neliečiamybei ir kt., jeigu teismas mano, kad tam tikrų įrodymų nagrinėjimas gali jam turėti neigiamą poveikį, teismas nurodo nepilnamečį pašalinti iš posėdžio.

Kartu Baudžiamojo proceso kodekse numatyta, kad suėmimas ir kardomasis kalinimas nepilnamečiui išimties tvarka gali būti skiriami tik tuo atveju, jeigu poveikis, kurį laisvės atėmimas turėtų jo asmenybei ir vystymuisi, nėra neproporcingas ta priemone siekiamam tikslui.

Kardomojo kalinimo trukmė nustatoma atsižvelgiant į kaltinamojo amžių tą dieną, kurią minėtą priemonę nurodoma vykdyti, pratęsti arba palikti galioti.

Civiliniame kodekse (rum. *Codul civil*) numatyta, kad vykdant su vaiku susijusias administracines ar teismines procedūras privaloma išklausti 10 metų sulaukusį vaiką. Tačiau jaunesnis negu 10 metų vaikas taip pat gali būti išklausomas, jeigu kompetentinga institucija mano, jog tai reikalinga bylai išspręsti. Teisė būti išklaustam reiškia vaiko galimybę pagal savo amžių prašyti pateikti ir gauti visą informaciją, išreikšti savo nuomonę ir būti informuojamam apie galimus padarinius, jeigu į tą nuomonę bus atsižvelgta, ir apie bet kurio su vaiku susijusio sprendimo padarinius. Į apklausiamo vaiko nuomonės atsižvelgiama pagal jo amžių ir brandą.

3. Specialistų mokymas

Aukščiausioji magistratų taryba, kaip projekto rengėja, palaikydama partnerystę su Nacionaliniu magistratų institutu (rum. *Institutul Național al Magistraturii*), Nacionaline teismo tarnautojų mokykla ir Norvegijos teismų administracija, įgyvendina iš anksto nustatytos struktūros projektą „Teismų darbuotojų mokymas ir gebėjimų stiprinimas“, finansuojamą pagal „Teisingumo“ programą, 2014–2021 m. Norvegijos finansinį mechanizmą.

Pagal šį projektą Aukščiausioji magistratų taryba ir Nacionalinis magistratų institutas paskelbė, kad pradėta procedūra ekspertui atrinkti, siekiant parengti ilgalaikę mokymo programą *nepilnamečių apklausos metodų (vaikui palankios teisenos) – civilinių aspektų* – srityje. Ekspertas bus atrinktas iš ekspertų, pasirinktų kaip mokymo personalas, atliksiantis *nepilnamečių apklausos metodų* sričiai skirtą mokymo veiklą, kuri organizuojama pagal šį projektą ypatingą dėmesį skiriant romų populiacijos ypatumams.

Šios veiklos rezultatas Nacionaliniam magistratų institutui bus naudinga ilgalaikio tęstinio teisėjų ir prokurorų kvalifikacijos kėlimo priemonė mokant nepilnamečių apklausos metodų tiek civiliniame, tiek baudžiamajame procese, ir taps nuoseklus požūrius iš nacionalinės ir Europos praktikos perspektyvos pagrindu.

Bus parengta ilgalaikė nepilnamečių apklausos metodų (vaikui palankios teisenos) mokymo programa siekiant teikti praktinę paramą Nacionalinio magistratų instituto mokymo personalui, t. y. bus siekiama užtikrinti nuoseklų požūrių į nepilnamečių apklausas, kad išmokus taikyti vaikų apklausos metodus būtų skatinama vaikui palanki teisena – vienas svarbiausių Rumunijos teisminės sistemos aspektų.

4. Galimybė naudotis teisių gynimo priemonėmis

Specialių nepilnamečiams taikytinų nuostatų nėra.

Civilinėse bylose proceso šalys, pagrindusios interesą, o įstatymo numatytais atvejais – ir kiti teismo sprendimu nepatenkinti organai ar asmenys gali jį apskųsti. Prokuroras teismų sprendimus gali apskųsti visada, kai reikia ginti nepilnamečių, teisinės konsultacijas gaunančių asmenų arba asmenų, kuriems taikomos specialiosios globos priemonės, taip pat dingusių be žinios asmenų teises, laisves ir teisėtus interesus; tokią teisę prokuroras turi ir kitais įstatyme konkrečiai numatytais atvejais.

Baudžiamosiose bylose teisinė pagalba yra privaloma, kai įtariamasis ar kaltinamasis yra nepilnamečis. Teisinė pagalba nukentėjusiajam yra privaloma, kai jis yra neveiksnius arba ribotai veiksnus, taip pat kai nukentėjusysis yra netinkamo elgesio su nepilnamečiais, smurto namuose, su prekyba žmonėmis ir pažeidžiamų asmenų išnaudojimu susijusių nusikaltimų, nusikaltimų seksualinei laisvei ir neliečiamybei ir kt. nusikaltimų auka.

5. Įvaikinimas

Įvaikinimas yra teisinė operacija, kuria tarp įvaikintojo ir įvaikio sukuriama vaiko ir tėvų giminytės santykiai, taip pat šeiminiai įvaikio ir įvaikintojo giminaičių ryšiai.

Įvaikinimui taikomi visi toliau nurodyti principai: vaiko interesų viršenybė, būtinumas užtikrinti vaiko auginimą ir lavinimą šeimos aplinkoje, vaiko auginimo ir lavinimo tęstinumas, atsižvelgiant į jo etninę, kalbinę, religinę ir kultūrinę kilmę, ir visų su įvaikinimo procedūra susijusių veiksmų atlikimo skubumas.

Įvaikinimo procedūra reglamentuojama Civiliniame kodekse (451–482 straipsniai).

Paskutinis naujinimas: 22/05/2024

Šio puslapio turinį nacionaline kalba tvarko atitinkamos valstybės narės. Vertimus atliko Europos Komisijos tarnyba. Į kompetentingos nacionalinės institucijos originale įvestus pakeitimus vertimuose gali būti neatsižvelgta. Europos Komisija neprisiima jokios atsakomybės ar teisinių įsipareigojimų už šiame dokumente pateiktą ar nurodomą informaciją ar duomenis. Daugiau informacijos apie už šį puslapį atsakingos valstybės narės autorių teisių taisykles rasite puslapyje „Teisinė informacija“.